

Cauza C-242/22 PPU**Rezumatul cererii de decizie preliminară întocmit în temeiul articolului 98 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție****Data depunerii:**

6 aprilie 2022

Instanța de trimitere:Tribunal da Relação de Évora – Secção Criminal – 2.ª Subsecção
(Portugalia)**Data deciziei de trimitere:**

8 martie 2022

Apelant:

TL

Cealaltă parte din procedură:

Ministerul Public

Obiectul procedurii principale

Apel declarat de TL într-o procedură penală în fața Tribunal da Relação de Évora [Curtea de Apel din Évora, Portugalia] împotriva ordonanței pronunțate de Tribunal Judicial da Comarca de Beja [Tribunalul de Primă Instanță din Beja] prin care s-a respins cererea formulată de TL, prin care acesta solicita constatarea nulităților care decurg din lipsa desemnării unui interpret sau din omisiunea de a asigura traducerea – TL este un cetățean moldovean care nu înțelege și nu vorbește limba portugheză – cu ocazia luării măsurii coercitive constând în obligația de a da o declarație privind identitatea și reședința, a citației pentru a se înfățișa în instanță pentru a fi audiat în conformitate cu articolul 495 alineatul 2 din Código de Processo Penal și a notificării ordonanței de revocare a suspendării executării pedepsei.

Obiectul și temeiul juridic al trimiterii preliminare

Prezenta cerere de decizie preliminară are ca obiect interpretarea articolelor 1-3 din Directiva 2010/64/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 octombrie 2010 privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor

penale (JO L 280, p. 1) și a articolului 3 din Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale (JO 2012, L 142, p. 1).

Întrebarea preliminară

„Articolele 1-3 din [Directiva 2010/64/UE] a Parlamentului European și a Consiliului și articolul 3 din [Directiva 2012/13/UE] a Parlamentului European și a Consiliului, separat sau prin coroborare cu articolul 6 din CEDO, pot fi interpretate în sensul că nu se opun unei dispoziții de drept național care, pe de o parte, sancționează cu nulitatea relativă – care trebuie să fie invocată – lipsa desemnării unui interpret și a traducerii unor acte de procedură esențiale pentru un inculpat care nu înțelege limba de procedură, iar, pe de altă parte, permite acoperirea acestui tip de nulitate prin trecerea timpului?”

Dispozițiile de drept al Uniunii invocate

Directiva 2010/64/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 octombrie 2010 privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale, articolele 1-3;

Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, articolele 3-6.

Dispozițiile de drept național invocate

Código de Processo Penal (Codul de procedură penală, denumit în continuare „CPP”), articolul 92 alineatele 1 și 2, articolul 120 alineatul 1, alineatul 2 litera c) și alineatul 3 literele a) și d), articolul 122 și articolul 196.

„Articolul 92

Limba de procedură și desemnarea unui interpret

1. În actele de procedură, atât scrise, cât și orale, se utilizează limba portugheză, sub sancțiunea nulității.
2. În cazul în care o persoană care nu cunoaște sau nu stăpânește limba portugheză trebuie să intervină în procedură, se desemnează un interpret adecvat, în mod gratuit pentru acea persoană, chiar dacă cel care conduce procedura sau oricare dintre participanții la procedură cunoaște limba utilizată de persoana respectivă.

[...]

Articolul 120

Nulități care trebuie invocate

1. Orice nulitate, alta decât cele menționate la articolul precedent, trebuie să fie invocată de persoanele interesate și este supusă regulilor stabilite la prezentul articol și la articolul următor.

2. Pe lângă cele prevăzute de alte dispoziții legale, constituie nulități care trebuie să fie invocate următoarele:

[...]

c) lipsa desemnării unui interpret, în situațiile în care legea o consideră obligatorie.

[...]

3. Nulitățile menționate la alineatele anterioare trebuie să fie invocate:

a) în cazul nulității unui act la care asistă persoana interesată, înainte de finalizarea actului.

[...]

d) atunci când este vorba despre proceduri speciale, la începutul ședinței de judecată.

Articolul 122

Efectele declarării nulității

1. Nulitatea atrage lipsa de validitate a actului pe care îl afectează, precum și a actelor care depind și care pot fi afectate de acesta.

2. În declarația de nulitate se indică actele care trebuie considerate lipsite de validitate și, atunci când este necesar și posibil, se dispune refacerea lor [...].

3. Atunci când declară nulitatea, instanța dispune menținerea tuturor actelor care nu sunt afectate de aceasta.

Articolul 196

Declarația privind identitatea și reședința

[...]

3. În declarație se precizează că [inculpatul] a fost informat cu privire la următoarele:

- a) obligația de a compărea în fața autorității competente sau de a fi la dispoziția acesteia atunci când legea prevede acest lucru sau când este citat în mod corespunzător în acest scop;
- b) obligația de a nu își schimba reședința sau de a nu lipsi de la aceasta mai mult de cinci zile fără a comunica noua reședință sau locul unde poate fi găsit;
- c) notificările ulterioare se vor face prin scrisoare simplă la adresa indicată la alineatul 2, cu excepția cazului în care inculpatul comunică o altă adresă printr-o cerere depusă sau trimisă prin scrisoare recomandată la grefa instanței în fața căreia se desfășoară procedura la momentul respectiv;
- d) încălcarea dispozițiilor alineatelor anterioare permit reprezentarea inculpatului prin avocat în toate actele de procedură la care are dreptul sau obligația de a asista personal, precum și desfășurarea procesului în absența sa [...];
- e) în cazul condamnării, declarația privind identitatea și reședința își încetează efectele numai după executarea pedepsei.”

Dispozițiile de drept internațional invocate

Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (denumită în continuare „CEDO”), articolul 6 alineatul (3)

Prezentare succintă a situației de fapt și a procedurii principale

- 1 TL este cetățean moldovean și nu înțelege și nici nu vorbește limba portugheză. La 10 iulie 2019, a fost pusă în mișcare acțiunea penală împotriva lui TL. Actul de procedură corespunzător era redactat în limba portugheză și tradus în limba română, limba oficială a Republicii Moldova. La aceeași dată, împotriva lui s-a luat o măsură coercitivă constând în obligația de a da o declarație privind identitatea și reședința (denumită în continuare „DIR”), în conformitate cu articolul 196 din CPP, adresa sa fiind indicată în documentul menționat.
- 2 TL nu a primit traducerea DIR în limba oficială a Republicii Moldova, și anume limba română, și nu a fost desemnat un interpret care să îl asiste cu ocazia adoptării actelor de punere în mișcare a acțiunii penale și a întocmirii DIR. În ședința de judecată, TL a fost asistat de un avocat, iar pentru interpretarea actelor desfășurate în cadrul ședinței a fost desemnat un interpret, care a depus în mod corespunzător jurământul de a-și îndeplini corect atribuțiile.
- 3 Printr-o hotărâre pronunțată la 11 iulie 2019, care a rămas definitivă la 26 septembrie 2019, TL a fost condamnat pentru săvârșirea în regim de concurs a infracțiunilor de opunere de rezistență față de funcționar și de constrângere a acestuia, prevăzută și pedepsită la articolul 347 alineatul 2 din Codul penal, de

conducere periculoasă a unui autovehicul, prevăzută și pedepsită la articolul 291 literele a) și b) și la articolul 69 alineatul 1 litera a) din Codul penal, și de conducere fără permis, prevăzută și pedepsită la articolul 3 alineatele 1 și 2 din Decretul-lege nr. 2/98, la o pedeapsă unică de trei ani de închisoare, a cărei executare a făcut obiectul unei suspendări condiționate pentru aceeași perioadă, la pedeapsa complementară a interzicerii exercitării dreptului de a conduce vehicule pentru o perioadă de 12 luni și la o pedeapsă de 80 de zile-amendă, la o rată de 6 euro/zi, respectiv suma totală de 480 de euro.

- 4 Diferitele încercări ale Direcção-Geral de Reinserção e Serviços Prisionais [Direcția Generală de Reinsertie și Servicii Penitenciare, denumită în continuare „DGRSP”) de a-l contacta pe TL la adresa indicată în DIR au eșuat, în condițiile în care dosarul nu conține nicio comunicare cu privire la schimbarea domiciliului.
- 5 Ca urmare a unei ordonanțe din 7 ianuarie 2021, TL a fost citat la 12 ianuarie 2021, în conformitate cu articolul 495 alineatele 1 și 2 din CPP, prin scrisoare simplă cu confirmare de livrare trimisă la adresa indicată în DIR, pentru a se înfățișa la instanță în vederea audierii în legătură cu încălcarea îndatoririlor, a normelor de conduită și a obligațiilor impuse prin hotărârea menționată. La 6 aprilie 2021, s-a trimis o nouă citație pentru o nouă dată la aceeași adresă, prin scrisoare simplă cu confirmare de livrare. Aceste citații au fost redactate în limba portugheză. TL nu s-a înfățișat la instanță la data stabilită.
- 6 La 9 iunie 2021, s-a pronunțat o ordonanță prin care s-a revocat suspendarea executării pedepsei aplicate lui TL și s-a emis un mandat de arestare și de încarcerare. Ordonanța respectivă a fost notificată la 25 iunie 2021 avocatului lui TL și lui însuși, prin scrisoare simplă cu confirmare de livrare la adresa indicată în DIR, ea rămânând definitivă la 20 septembrie 2021. Ordonanța respectivă i s-a notificat lui TL în limba portugheză, fără să i se furnizeze traducerea corespunzătoare în limba oficială a Republicii Moldova, și anume limba română.
- 7 La 30 septembrie 2021, TL a fost arestat în vederea executării unei pedepse de trei ani de închisoare. Ordinul a fost pus în executare la noua sa adresă. TL se află în închisoare de la acea dată.
- 8 La 11 octombrie 2021, TL a desemnat un avocat în cadrul procesului. Ulterior, acesta a solicitat Tribunal Judicial da Comarca de Beja, Juízo de Competencia Genérica de Cuba [Tribunalul de Primă Instanță din Beja, Tribunalul cu competență generală din Cuba, Portugalia, denumit în continuare „instanța de prim grad”) constatarea nulităților care decurg din lipsa desemnării unui interpret și din omisiunea de traducere a următoarelor acte de procedură:
 - declarația privind identitatea și reședința (DIR).
 - citația pentru a fi audiat personal, în conformitate cu articolul 495 alineatul 2 din CPP, cu privire la motivele de revocare a suspendării executării pedepsei cu închisoarea care i-a fost aplicată în cadrul procesului.

- notificarea ordonanței de revocare a suspendării executării pedepsei aplicate.
- 9 Prin ordonanța din 20 noiembrie 2021, instanța de prim grad a respins cererea formulată de TL pentru motivul că, având în vedere că lipsa desemnării unui interpret și omisiunea de traducere a respectivelor acte de procedură constituie nulități relative care trebuie să fie invocate, acestea au fost acoperite ca urmare a faptului că nu au fost invocate în termenele legale prevăzute la articolul 120 alineatul 3 literele a) și d) din CPP.
 - 10 Nemulțumit de această decizie, TL a declarat apel la Tribunal da Relação de Évora [Curtea de Apel din Évora, denumită în continuare „instanța de trimitere”), prin care a solicitat anularea hotărârii atacate și înlocuirea sa cu o altă hotărâre prin care să se declare inexistente actul de punere în mișcare a acțiunii penale, DIR, ordonanța de revocare a suspendării executării pedepsei și notificarea aferentă și să se constate lipsa de validitate a tuturor actelor de procedură ulterioare.

Principalele argumente ale părților din procedura principală

Argumentele lui TL

- 11 TL susține că, în ceea ce privește ierarhia izvoarelor de drept, majoritatea doctrinei și a jurisprudenței naționale consideră că CEDO ocupă o poziție intermediară între Constituția Republicii Portugheze (denumită în continuare „constituția”) și legile ordinare. Prin urmare, deși este în vigoare în ordinea juridică internă portugheză cu valoare infraconstituțională, CEDO, în temeiul articolului 8 alineatul 2 din constituție, are o valoare superioară legilor ordinare, astfel încât, în cazul unei neconcordanțe cu CPP, CEDO prevalează.
- 12 Măsurile și standardele minime ale CEDO aplicate de organismele Uniunii Europene au dat naștere Directivelor 2010/64 și 2012/13. Astfel, Directiva 2010/64, care a fost publicată în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* la 26 octombrie 2010 și al cărei termen de transpunere în Portugalia a expirat la 27 octombrie 2013, este direct aplicabilă în acest stat membru începând din 28 octombrie 2013, astfel încât, având în vedere data la care au avut loc faptele, ea este aplicabilă în speță.
- 13 Faptul că Portugalia nu a transpus această directivă nu înseamnă că nu este în vigoare în ordinea juridică portugheză și în cea a Uniunii Europene, luând în considerare principiul interpretării conforme. Potrivit jurisprudenței Curții, chiar dacă o astfel de interpretare conformă nu este posibilă, o directivă poate fi direct aplicabilă fără să fi fost transpusă, cu condiția ca termenul de transpunere să fi expirat, ca aceasta să confere drepturi și ca norma care conferă drepturile respective să aibă un conținut suficient de clar, de precis și de necondiționat, situație care se regăsește în speță. Prin urmare, deși nu a fost transpusă în Portugalia, sunt îndeplinite toate condițiile pentru ca Directiva 2010/64 să aibă

aplicabilitate directă în ordinea juridică internă și să producă efecte directe, și anume efect direct vertical, astfel încât aplicabilitatea directă a acesteia poate fi invocată în fața oricărei instanțe din Uniune.

- 14 Prin urmare, este esențial să se arate cu claritate că dreptul la un interpret este aplicabil și garantat pe toată durata procesului, însă TL a beneficiat de acesta doar în cadrul ședinței de judecată. În ceea ce privește traducerea actelor de procedură, Directiva 2010/64 stabilește în mod clar un catalog de acte a căror traducere este obligatorie, care sunt definite ca „drepturi minime”, în mod analog articolului 6 al treilea paragraf din CEDO, care se concretizează într-un număr minim de documente pe care ordinea juridică a Uniunii a considerat că este adecvat și rezonabil să le stabilească.
- 15 În această privință, în Hotărârea din 12 octombrie 2017, Sleutjes (C-278/16, EU:C:2017:[757]), Curtea a statuat că „articolul 3 din Directiva 2010/64 trebuie interpretat în sensul că un act precum o ordonanță prevăzută de dreptul național în vederea sancționării infracțiunilor minore și emisă de o instanță la capătul unei proceduri unilaterale simplificate constituie un „document esențial”, în sensul alineatului (1) al acestui articol, a cărui traducere scrisă trebuie asigurată, în conformitate cu cerințele formale consacrate de această dispoziție, persoanelor suspectate sau acuzate care nu înțeleg limba în care se desfășoară procedurile respective pentru a le permite să își exercite dreptul la apărare și pentru a garanta astfel caracterul echitabil al procedurii”.
- 16 Legislația procesuală penală portugheză nu conține nicio normă care să stabilească un catalog similar de drepturi minime sau de documente supuse traducerii și nu prevede un număr minim de documente care să fie traduse. Totuși, acest drept la traducerea documentelor esențiale este impus direct statului portughez și instanțelor sale, care sunt obligate, ca regulă generală, să asigure că este tradusă orice „[...] decizie de privare de libertate a unei persoane, orice rechizitoriu sau act de inculpare și orice hotărâre judecătorească”, precum și documentele care urmează să fie adăugate în conformitate cu articolul 3 alineatul (3) din directiva menționată.
- 17 Prin urmare, s-ar fi impus traducerea actului de punere în mișcare a acțiunii penale, a DIR, a ordonanței de revocare a suspendării executării pedepsei, deoarece reprezenta o hotărâre de condamnare și de privare de libertate, precum și a notificării acesteia, însă aceste traduceri nu au fost efectuate.
- 18 De asemenea, în Hotărârea din 12 octombrie 2017, Sleutjes (C-278/16, EU:C:2017:[757]), se arată că în cazul în care o hotărâre de condamnare „[...] este adresată unei persoane doar în limba în care se desfășoară procedura respectivă în condițiile în care aceasta nu stăpânește această limbă, persoana în cauză nu este în măsură să înțeleagă ce i se reproșează și, prin urmare, nu își poate exercita în mod valabil dreptul la apărare dacă nu beneficiază de o traducere a ordonanței menționate într- o limbă pe care o înțelege”.

- 19 Pe de altă parte, Directiva 2012/13 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale este direct aplicabilă în Portugalia începând din 2 iunie 2014 și este de asemenea aplicabilă în prezenta procedură, având în vedere data la care au avut loc faptele care constituie obiectul acesteia.
- 20 Dreptul persoanei acuzate de a fi informată într-o limbă pe care o înțelege este un drept concret și efectiv, astfel cum se arată în Hotărârea Curții EDO din 19 decembrie 1989, Kamasinski/Austria, astfel încât nu este suficient ca autoritățile judiciare să se limiteze la desemnarea unui interpret, ci este necesar să se exercite ulterior un control privind îndeplinirea atribuțiilor acestuia.
- 21 Articolul 6 [al treilea paragraf] literele a și e din CEDO prevede că acuzatul are, mai ales, dreptul „să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, despre natura și cauza acuzației aduse împotriva sa”, precum și dreptul „să fie asistat gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la audiere”.
- 22 Or, dat fiind că dispozițiile legale sunt clare și exhaustive, garantând că suspectul trebuie să beneficieze de un interpret și de traducere de la începutul până la finalul procesului, practica obișnuită de a desemna un interpret doar în cadrul ședinței de judecată, precum în speță, nu este suficientă.
- 23 Având în vedere că în prezenta cauză au fost încălcate drepturile apelantului la interpretare și la traducerea actelor de procedură, precum și dreptul său la informare, care decurg din directivele menționate, au fost încălcate de asemenea îndatoririle și obligațiile care rezultă din acestea pentru statul portughez, inclusiv pentru instanțele sale.
- 24 Luând în considerare că TL este un cetățean străin care nu cunoaște și nu stăpânește limba portugheză, trebuie să se desemneze un interpret pentru orice act de procedură la care participă, în special atunci când este informat cu privire la drepturile și la obligațiile sale, astfel cum prevede articolul 92 alineatul 2 din CPP.
- 25 Pentru a putea fi tras la răspundere pentru încălcarea obligațiilor la care era supus în temeiul DIR, TL ar fi trebuit să le cunoască, ceea ce nu a fost deloc cazul, deoarece nu i s-a furnizat nicio traducere. De fapt, nu există nicio certitudine că TL a înțeles măcar minimal semnificația respectivelor obligații și îndatoriri, cu atât mai puțin că era în măsură să invoce nulitățile legate de lipsa desemnării unui interpret și de omisiunea traducerii diverselor acte de procedură înainte ca ordonanța de revocare a suspendării executării pedepsei să rămână definitivă.
- 26 Astfel, actul de punere în mișcare a acțiunii penale și DIR, precum și alte acte de procedură ulterioare, inclusiv notificarea ordonanței de revocare a suspendării executării pedepsei nu pot avea nicio relevanță procesuală, având în vedere dreptul fundamental la apărare al apelantului și dreptul constituțional la un proces just și echitabil, de care nu poate beneficia decât dacă i se oferă oportunitățile adecvate de a se apăra, fără a-l dezavantaja, direct sau indirect, în raport cu partea opusă, în special cu Ministerul Public în calitate de acuzator.

- 27 Nulitățile invocate de apelant, și anume lipsa desemnării unui interpret și omisiunea traducerii actului de punere în mișcare a acțiunii penale, a DIR, a ordonanței de revocare a suspendării executării pedepsei și a notificării aferente acesteia, nu reprezintă nulități care pot fi acoperite (a se vedea Hotărârea Tribunal da Relação de Évora [Curtea de Apel din Évora], cauza nr. 55/2017.9GBLGS.EI).
- 28 Prin urmare, printre altele, actul de punere în mișcare a acțiunii penale, DIR, ordonanța de revocare a suspendării executării pedepsei și notificarea aferentă acesteia ar fi trebuit să fie traduse în limba maternă a apelantului. În plus, apelantul ar fi trebuit să beneficieze de un interpret desemnat de poliție sau de Ministerul Public încă de la emiterea actului de punere în mișcare a acțiunii penale și a întocmirii DIR, la momentul arestării sale sau cel puțin atunci când a fost obligat să semneze documentele care i-au fost prezentate de autorități, pentru a se garanta faptul că a înțeles obligațiile pe care și le asuma prin DIR.
- 29 Potrivit legislației procesuale penale în vigoare, DIR este un document esențial care intră în domeniul de aplicare al articolului 3 alineatul (1) din Directiva 2010/64 și care, prin urmare, trebuie să fie tradus în limba de origine a suspectului, deoarece în acest document sunt menționate obligațiile prevăzute la articolul 196 alineatul 3 din CPP.
- 30 În plus, întrucât statul portughez are obligația pozitivă de a efectua anumite acte, neefectuarea lor este imputabilă numai acestui stat, astfel încât nulitățile actelor de procedură invocate nu pot fi considerate ca fiind acoperite în lipsa unei contestații din partea destinatarului actului, cu atât mai mult cu cât aceste nulități sunt imputabile autorităților judiciare. În plus, obligațiile impuse acestor autorități presupun înlăturarea aplicării tuturor normelor de drept național care sunt contrare dispozițiilor directivelor menționate, care instituie un regim comunitar comun, inclusiv un sistem de invocare a nulităților menit să remedieze omisiunile imputabile statului.
- 31 În consecință, actele de procedură în discuție în prezenta cauză – și anume actul de punere în mișcare a acțiunii penale, DIR, ordonanța de revocare a suspendării executării pedepsei aplicate apelantului și notificarea aferentă acesteia – sunt inexistente, deoarece nu au fost valide încă de la început, astfel încât, având în vedere că nu pot produce efecte juridice, trebuie să fie declarate nule și să fie refăcute, ceea ce atrage anularea actelor subsecvente.
- 32 Pe de altă parte, se contestă susținerea potrivit căreia dreptul apelantului de a fi ascultat a fost garantat prin faptul că acesta a fost reprezentat de un avocat din oficiu pe toată durata procesului. Astfel, pe lângă faptul că avocatul desemnat nu l-a reprezentat în procedura de punere în mișcare a acțiunii penale și nici la întocmirea DIR, el s-a limitat să asiste la ședința de judecată și la audierea prevăzută la articolul 495 alineatul 2 din CPP și să solicite plata în rate a amenzii aplicate apelantului. El nu a adoptat nicio poziție în ceea ce privește deciziile care îl vizau personal pe apelant și a permis ca toate hotărârile care afectau grav drepturile fundamentale ale apelantului să rămână definitive. În această privință,

nu se poate afirma că dreptul apelantului de a fi ascultat a fost exercitat prin intermediul avocatului desemnat din oficiu, astfel încât acest drept la asistență prevăzut de CPP a fost de asemenea încălcat.

- 33 Încercările nereușite ale autorităților de a lua legătura cu apelantul în vederea punerii în aplicare a regimului suspendării condiționate a executării pedepsei cu închisoarea – care au constituit singurul motiv de revocare a suspendării respective – și neprimirea efectivă a citațiilor pentru a compărea în fața instanței, în sensul articolului 495 alineatul 2 din CPP, și a ordonanței de revocare a suspendării executării pedepsei cu închisoarea au fost cauzate de schimbarea adresei apelantului, care susține că nu a primit notificările respective deoarece nu mai locuia la adresa indicată în DIR și că, întrucât declarația respectivă nu fusese tradusă, nu a știut că era obligat să informeze instanța cu privire la această schimbare de domiciliu.

Motivarea ordonanței adoptate de Tribunal Judicial da Comarca de Beja [Tribunalul de Primă Instanță din Beja] prin care s-a respins cererea apelantului

- 34 Instanța de prim grad nu a admis argumentele invocate de TL, ci, dimpotrivă, a achiesat la cele invocate de Ministerul Public în memoriul său, pe care s-a întemeiat pentru a pronunța ordonanța atacată, respingând cererea apelantului, deoarece a considerat că lipsa desemnării unui interpret și omisiunea de traducere a actelor de procedură menționate constituiau nulități relative și că, prin urmare, trebuiau să fie invocate în termenul prevăzut de lege, astfel încât fuseseră deja acoperite la data pronunțării ordonanței.
- 35 Aceasta a arătat că lipsa desemnării unui interpret sau omisiunea de traducere a actelor de procedură pentru un inculpat care nu vorbește sau nu înțelege limba portugheză, cu ocazia punerii în mișcare a acțiunii penale și a notificării deciziei luate în temeiul articolului 495 din CPP, constituie o nulitate relativă care trebuie invocată și care este prevăzută la articolul 120 alineatul 1 litera c) din CPP.
- 36 În conformitate cu articolul 120 alineatul 3 literele a) și d) din CPP, nulitățile care intervin ca urmare a omisiunii de traducere a actului de punere în mișcare a acțiunii penale și a ordonanței pronunțate în temeiul articolului 495 din CPP sunt considerate ca fiind acoperite pentru motivul că nu au fost invocate la momentul punerii în mișcare a acțiunii penale, la momentul începerii judecății sau, cel târziu, înainte ca decizia de revocare a suspendării executării pedepsei cu închisoarea aplicată apelantului să rămână definitivă.
- 37 În plus, instanța de prim grad arată că nu ignoră conținutul Directivei 2010/64 privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale și nici pe cel al Directivei 2012/13 privind dreptul la informare.
- 38 Deși, ca regulă generală, o directivă produce efecte numai în urma transpunerii, potrivit jurisprudenței Curții, o directivă netranspusă sau transpusă incorect poate

avea un anumit efect direct (efect direct vertical), iar particularii o pot invoca în fața unei instanțe în următoarele cazuri: a) dacă nu a fost transpusă în dreptul intern sau a fost transpusă în mod incorect, b) dacă dispozițiile directivei sunt necondiționate și suficient de clare și de precise, c) dacă dispozițiile directivei conferă drepturi particularilor, și d) dacă termenul de transpunere a expirat.

- 39 Cu toate acestea, instanța de prim grad nu consideră că, având în vedere respectiva reglementare a Uniunii, s-a derogat în mod direct și expres de la dreptul intern, în special de la articolul 120 alineatul 1 litera c) din CPP, care stabilește că lipsa desemnării unui interpret în cazurile în care legea prevede că este obligatorie atrage nulitatea, care poate fi acoperită, și care trebuie să fie invocată în termenele prevăzute la alineatul 3 al articolului respectiv.
- 40 Instanța de prim grad consideră că adoptarea unei astfel de interpretări (care derogă de la dreptul intern), în mod general și abstract, fără a conferi vreun efect util articolului 120 alineatul 1 litera c) din CPP, este nelegală și nu respectă principiile Uniunii care sunt obligatorii pentru statul portughez (și pentru instanțe), în special principiul interpretării conforme, astfel cum susține TL.
- 41 În lumina tuturor considerațiilor care precedă, omisiunea de a traduce actele de procedură și lipsa desemnării unui interpret pentru un inculpat străin care nu înțelege limba portugheză în vederea notificării obligațiilor stabilite în DIR sau a ordonanței de revocare a suspendării executării pedepsei cu închisoarea constituie o nulitate relativă care trebuie să fie invocată, în conformitate cu articolul 120 alineatul 1 litera c) din CPP. Invocarea nulității respective trebuie să se realizeze în conformitate cu dispozițiile articolului 120 alineatul 3 literele a) și d) din CPP, care stabilește termenele în acest sens, după expirarea lor considerându-se că a nulitatea fost acoperită.
- 42 În plus, TL a fost prezent la ședința de judecată – i s-a desemnat un interpret adecvat și a fost asistat de un avocat –, în cadrul căreia și-a putut exercita pe deplin dreptul la apărare, i-au fost prezentate faptele de care era acuzat și i s-a comunicat hotărârea definitivă (toate aceste acte au făcut obiectul unei traduceri orale în ședința propriu-zisă).
- 43 În cadrul procedurii, inculpatului i s-a garantat dreptul de a fi ascultat: lui TL i-au fost notificate în mod corespunzător și valid toate hotărârile și ordonanțele pronunțate, el a fost reprezentat în permanență de un avocat pe toată durata procesului, căruia i s-au comunicat în mod valid și corespunzător toate actele de procedură efectuate (hotărârea, deciziile prin care se dispunea citarea lui TL pentru a fi ascultat și ordonanța de revocare a suspendării executării pedepsei cu închisoarea).
- 44 Toate hotărârile și ordonanțele pronunțate în cadrul procedurii au rămas definitive, deoarece nu au fost supuse niciunei căi de atac sau plângeri, astfel încât orice (eventuală) nulitate care a intervenit în cursul procedurii este, în această etapă, considerată ca fiind acoperită. În consecință, și pentru motivele prezentate,

instanța de prim grad a respins ca neîntemeiată cererea de constatare a pretinselor nulități invocate de TL.

Prezentare succintă a motivării trimiterii preliminare

- 45 Directivele 2010/64 și 2012/13 nu au fost transpuse în ordinea juridică portugheză, iar termenele de transpunere a acestora au expirat la 27 noiembrie 2013 și, respectiv, la 2 iunie 2014.
- 46 Având în vedere argumentele prezentate de TL, trebuie să se examineze și să se decidă asupra următoarelor chestiuni:
- a) Să se stabilească dacă Directivele 2010/64 și 2012/13 sunt aplicabile în ordinea juridică internă fie prin intermediul „efectului direct vertical”, impunându-se și prevalând asupra dreptului național, fie, în subsidiar, în lipsa acestui efect, prin intermediul interpretării dreptului național în conformitate cu „principiul interpretării conforme” (astfel cum stabilește Hotărârea din 12 iulie 1990, Marleasing, C-106/89, EU:C:1990:395, punctul 8).
- b) În oricare dintre variante – efect direct vertical sau interpretare conformă – trebuie să se stabilească apoi dacă actele de procedură a căror validitate este contestată de apelant – punerea în mișcare a acțiunii penale, DIR, citarea în sensul articolului 495 alineatul 2 din CPP și notificarea ordonanței de revocare a suspendării executării pedepsei cu închisoarea – se încadrează în noțiunea de „documente esențiale” prevăzută la articolul 3 din Directiva 2010/64, pentru a garanta „drepturile minime” prevăzute la articolul 6 al treilea paragraf din CEDO și dacă în actele respective ar fi trebuit să se garanteze drepturile la interpretare și la traducere la care se referă articolele 1-3 din directiva menționată și la articolul 3 alineatul (1) litera (d) din Directiva 2012/13.
- c) În cazul unui răspuns afirmativ la chestiunea anterioară, va trebui să se determine consecințele juridice și procesuale ale lipsei desemnării unui interpret și ale omisiunii de traducere a actelor respective și, în consecință, să se stabilească dacă interpretarea articolului 120 alineatul 3 din CPP adoptată de instanța de prim grad, în sensul că nulitățile care decurg din omisiunea de traducere a actului de punere în mișcare a acțiunii penale care îl privește pe TL, a DIR, a citației în sensul articolului 495 alineatul 2 din CPP și a notificării ordonanței de revocare a suspendării executării pedepsei, pot fi considerate acoperite deoarece nu au fost invocate la momentul citării, la momentul începerii ședinței de judecată sau înainte ca ordonanța respectivă să rămână definitivă, este compatibilă cu aplicarea directivelor menționate.
- 47 Instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă este compatibilă cu aplicarea directivelor menționate interpretarea articolului 120 alineatul 3 din CPP propusă de instanța de prim grad, în sensul că nulitățile cauzate de omisiunea traducerii și de lipsa desemnării unui interpret cu ocazia întocmirii DIR, a citării persoanei condamnate în sensul articolului 495 alineatul 2 din CPP și a notificării ordonanței

de revocare a suspendării executării pedepsei cu închisoarea pot fi considerate acoperite ca urmare a faptului că nu au fost invocate în termenele prevăzute la articolul respectiv.

- 48 Ne confruntăm cu o situație privind aplicarea dreptului Uniunii Europene, iar problema care se ridică se referă la stabilirea sancțiunii procedurale adecvate pentru actele de procedură penală nevalide reglementate de norme conținute în acte juridice ale Uniunii. Prin urmare, se consideră că este obligatoriu să se respecte obiectivele urmărite de directivele în cauză, deoarece statele membre au obligația de a aplica dreptul Uniunii în ordinea lor juridică internă „ținând seama de caracteristicile proprii și specifice ale acestuia”, în conformitate cu articolul 291 TFUE. Această premisă se bazează pe principiile loialității comunitare, cooperării loiale și coerenței globale a ordinii juridice a Uniunii, iar din aceasta rezultă că încălcarea normelor dreptului Uniunii nu poate să nu fie sancționată dacă scopul urmărit este de a asigura realizarea obiectivelor urmărite de normele încălcate.
- 49 Potrivit instanței de trimitere, caracterul imperativ al aplicării dispozițiilor directivelor, în speță prin efectul direct vertical, în lumina principiului supremației dreptului Uniunii, implică înlăturarea aplicabilității tuturor dispozițiilor de drept național care sunt contrare dispozițiilor respectivelor acte ale Uniunii. Cu toate acestea, în opinia instanței de trimitere, având în vedere circumstanțele din prezenta cauză, este necesar să se clarifice dacă regimul de acoperire a nulităților prevăzut la articolul 120 alineatul 3 din CPP, aplicat în hotărârea atacată, este în realitate contrar dispozițiilor directivelor pe care urmărește să le aplice sau dacă el poate coexista cu acestea.
- 50 În ordinea juridică a Uniunii Europene, în condițiile prevăzute expres la articolul 267 TFUE, în cazul în care o chestiune privind interpretarea dreptului Uniunii se invocă într-o cauză pendinte în fața unei instanțe naționale, această instanță poate sau este obligată – în funcție de aspectul dacă deciziile sale sunt sau nu supuse vreunei căi de atac – să sesizeze Curtea de Justiție a Uniunii Europene. Or, în prezenta cauză, având în vedere că, în temeiul articolului 400 alineatul 1 litera c) din CPP, hotărârea care trebuie să fie adoptată nu este susceptibilă de nicio cale de atac ordinară, instanța de trimitere este obligată, în conformitate cu articolul 267 TFUE, să adreseze Curții întrebarea preliminară formulată anterior.
- 51 În plus, întrucât este vorba de o obligație de trimitere, în speță nu există niciuna dintre împrejurările în care, potrivit jurisprudenței Curții, instanța națională este scutită de o astfel de trimitere, având în vedere că directivele a căror aplicare se solicită nu sunt clare în sine și în jurisprudența Curții nu există vreo clarificare cu privire la acestea în ceea ce privește în mod concret efectele lor asupra întrebării formulate. Prin urmare, nu este vorba despre situații în care nu se aplică obligația de a formula o cerere de decizie preliminară stabilită în jurisprudență.
- 52 De asemenea, trebuie subliniat că articolul 267 al patrulea paragraf TFUE prevede în mod expres că „[1]n cazul în care o asemenea chestiune se invocă într-o cauză

pendinte în fața unei instanțe judecătorești naționale privind o persoană supusă unei măsuri privative de libertate, Curtea hotărăște în cel mai scurt termen”. Având în vedere că apelantul din prezenta cauză se află în închisoare din 30 septembrie 2021 în temeiul deciziei de revocare a suspendării executării pedepsei cu închisoarea care i-a fost aplicată și că în apel se contestă validitatea acestei decizii, este oportun să se solicite soluționarea prezentei cereri de decizie preliminară potrivit procedurii accelerate sau procedurii de urgență, în conformitate cu dispozițiile articolului 105 și următoarele din Regulamentul de procedură al Curții și ale articolului 23a din Statutul Curții.

- 53 Având în vedere considerațiile și motivele prezentate, magistrații Secției Penale din cadrul Tribunal da Relação de Évora [Curtea de Apel din Évora] dispun:
1. Adresează Curții întrebarea preliminară formulată anterior.
 2. Solicită soluționarea cererii de decizie preliminară potrivit procedurii accelerate sau procedurii de urgență, în conformitate cu articolul 267 TFUE al patrulea paragraf, cu articolul 105 și următoarele din Regulamentul de procedură al Curții și cu articolul 23a din Statutul Curții.